

in de etalage

Stilleven met bloemen in een vaas, een Japans bord en juwelen van Lucie van Dam van Isselt

Recente aanwinst

Frans Walkate, de grondlegger van het Frans Walkate Archief, hield zich op actieve wijze met acquisitie bezig. Eén van zijn meest opvallende initiatieven in dit kader was het benaderen in 1938 van alle (nog levende) kunstenaars die een band met Kampen hadden met de vraag of ze een werk wilden afstaan voor zijn verzameling. Dankzij vele positieve reacties ontstond de kern van de huidige kunstcollectie van het archief.

Eén van de fraaiste stukken die op deze wijze werd verworven was een stilleven van Lucie van Dam van Isselt (1871-1949). Het werd in november 1939 door de kunstenares geschonken. De begeleidende brief bevindt zich nog in de collectie van het archief. Daarin schrijft zij dat dit schilderij het pendant is van een ander werk. Beide stukken bevonden zich aanvankelijk in de collectie van het Stedelijk Museum te Amsterdam, maar Lucie ruilde ze in 1938 voor een groter werk, mogelijk omdat ze dacht daarmee beter tegenwoordigd te zijn in de hoofdstedelijke collectie. Het pendant getiteld *Sterrekers met kievitseieren* kwam in 1939 in het Van Abbemuseum in Eindhoven terecht, waar het nog steeds bewaard wordt.¹ Tussen Walkates brief en de schenking zat ruim een jaar. Lucie excuseert zich daarvoor met de verklaring dat haar werk steeds op reis was.²

De connectie tussen Van Dam van Isselt en Kampen ligt in haar jeugd. Lucie woonde als meisje van 1876 tot 1890 in de stad, waar haar vader als hoge militair was gelegerd. In Kampen werd de kiem gelegd voor haar kunstenaarschap, mede dankzij de didactische kwaliteiten van schilder J.D. Belmer, die doceerde aan het plaatselijke gymnasium, en in die hoedanigheid ook het talent van Willem Bastiaan Tholen en Jan Voerman had onderkend en gestimuleerd. Op 18-jarige leeftijd vertrekt ze in het voetspoor van haar familie naar haar geboorteplaats Bergen op Zoom en een jaar later naar Den Haag, om er lessen te volgen aan de Academie. Zij vond daar

onderdak bij de familie Ekker, waarvan de pater familias gepensioneerd directeur van het Kamper Gymnasium was. Korte tijd later (1892) trouwt ze met Evert Ekker, een zoon des huizes. Evert was opgeleid als werktuigbouwkundig ingenieur, maar had zich inmiddels op de schilderkunst gestort, die hij bij voorkeur in het buitenland beoefende. Zijn veelvuldige afwezigheid, zelfs tijdens de geboorte van beide zonen, vormde waarschijnlijk een breekpunt in het huwelijk. De twee scheidden in 1907. Hun huis in Renkum, waar ze in 1900 kwamen wonen, was in de tussentijd een belangrijke culturele ontmoetingsplaats geworden. Veel beroemde kunstenaars waren er te gast, onder wie Theo van Rijsselberghe, Jan Toorop (die twee portretten van Lucie maakte) en Albert Plasschaert, die vooral naam zou maken als kunstcriticus. Hij werd in 1909 haar tweede echtgenoot. Lucie woonde toen al in Veere, waar ze de voorhoede vormde van een generatie kunstenaars die ook in het nabijgelegen Domburg actief was.

In Veere kwam haar oeuvre tot volle bloei. Lucie specialiseerde zich voornamelijk in interieurs en stillevens. De werken die zijn opgebouwd uit lichte kleuren en vele gradaties wit vormen daarvan het meest karakteristieke onderdeel. De manier van schilderen en de daardoor opgeroepen sfeer is minstens zo belangrijk als het onderwerp. Het werk dat ze afstond aan Walkate is er een mooi voorbeeld van.³

In 1922 liep ook haar tweede huwelijk op de klippen. Mogelijk aangeslagen door deze aangrijpende gebeurtenis schildert ze korte tijd in een donkerder palet. Een tijdelijke wending die ook wel wordt toegeschreven aan de invloed van de in Veere woonachtige Belgische schilder Walter Vaes. Het recent door het Frans Walkate Archief verworven stilleven stamt uit deze periode. Het paneel *Stilleven met bloemen in een vaas, een Japans bord en juwelen*, heeft het relatief bescheiden formaat van 33,3 x 44,5 cm en wordt bepaald door de donkere achtergrond. Alle aandacht richt zich op het fraaie bord, een voorbeeld van zogenaamde 'famille verte', de benaming voor een groep Chinees (en dus niet Japans) keramiek die in de 19de eeuw werd gegeven aan veelkleurig porselein uit de Ch'ing periode (1644-1916), waarin de kleur groen domineert. De afgebeelde figuurtjes zijn zogenaamde 'Lange Lijzen': personen gehuld in elegante, traditionele dracht, die veelvuldig voorkomen als decoratief element. Het vaasje daarvoor, in monochroom blauw, kan ook Aziatisch zijn. Rechts naast het bord, in de donkere diepte, staat een vage vorm waarin een figuurtje kan worden gezien. Het is van onbekende herkomst, mogelijk Indonesisch. Schijnbaar achteloos, maar opvallend op de voorgrond liggen een ring met blauwe steen en een gouden

ketting. Het schilderij is spontaan en trefzeker geschilderd en voor Lucies doen relatief grof van toets.

Het is verleidelijk het troebele pad van de inlegkunde in te slaan door te veronderstellen dat het werk niet vrij is van enige symboliek. Het onkarakteristieke donkere kleurgebruik, zo kort na de scheiding, zal Lucies stemming hebben uitgedrukt. De kostbare keramiek kan het onderwerp zijn geweest van een pijnlijke boedelscheiding dat nog één keer werd vastgelegd om daarna voorgoed uit het zicht te verdwijnen. Het meest opvallend zijn echter de niet-gedragen sieraden: geschenken van Albert, die inmiddels hun emotionele waarde hebben verloren? En wat te denken van het figuurtje met zijn rug naar het tafereel en de blik gericht op een imaginaire verte buiten de lijst? Het zal een onopgehelderd raadsel blijven.

Kort na de scheiding en het ontstaan van het schilderij heeft Plasschaert het in een recensie beschreven. Hij noemt het 'een zeker te waarderen werk'. Een andere recensent meldt over dezelfde tentoonstelling: 'Het palet van Lucie van Dam schijnt in den laatsten tijd een weinig te veranderen: op een paar stukjes na staan felle brokken rood en in de "Familie Verte

Schotel” - waarmee hij hoogstwaarschijnlijk op dit schilderij doelt - is nog meer sterke kleur.⁷⁴

Lucie werkte ook nadien onverdroten voort, totdat ze in 1946 overleed in Den Haag, waarvoor ze wegens gezondheidsklachten haar geliefde Veere had verlaten. Ze werd begraven in Bergen op Zoom. Het Frans Walkate Archief kan met de verwerving van dit bijzondere schilderij nu onder één dak twee kwalitatief hoogstaande uitersten uit het relatief onbekende oeuvre van Lucie van Dam van Isselt tonen, die eens te meer duidelijk maken dat haar werk nog steeds wordt onderschat.

Het ironische feit doet zich voor dat het Archief dit jaar eveneens een schilderij van haar eerste echtgenoot Evert Ekker aan de collectie heeft toegevoegd. Ook van hem was door Walkates initiatief uit 1938 al een werk aanwezig: *Landschap bij Alby*. Het kostte hem toentertijd veel moeite de schilder te bereiken. Dat lukte pas door bemiddeling van diens zoon M.H. Ekker, die op 2 juli 1938 de meest recente Franse verblijfplaats van zijn vader opgeeft, maar daarbij vermeldt: ‘Zijn adres wisselt veelvuldig. U doet dus in het algemeen het beste uw correspondentie aan mijn adres te richten.’⁷⁵ Waaruit blijkt dat de reislustige aard van vader Ekker in de decennia na zijn scheiding van Lucie niet was veranderd. Ekker sr. verbleef op het Chateau du Jalerieu in Les Avenièrès in het Franse Isère. Het in 2006 verworven schilderij stelt een kasteel in een duidelijk Zuidelijk landschap voor. Ondanks het feit dat het naamloos is en ongedateerd, is het best mogelijk dat dit het Chateau du Jalerieu is.

Geraart Westerink

- 1 Van Abbemuseum inv. nr. 79, met dank aan mevr. M. Vissers.
- 2 Brief Lucie van Dam van Isselt aan F. Walkate, d.d. 24 november 1939. Collectie Frans Walkate Archief Kampen.
- 3 De biografische gegevens over Lucie van Dam van Isselt zijn ontleend aan: W. Blok, *Lucie van Dam van Isselt 1871-1949* (Venlo 1999).
- 4 W. Blok, op. cit. blz. 16.
- 5 Brief M.H. Ekker aan F. Walkate, (Den Haag) d.d. 2 juli 1938. Collectie Frans Walkate Archief Kampen.